

УДК 35:351.74:323.2

[https://doi.org/10.32689/2617-2224-2025-3\(44\)-6](https://doi.org/10.32689/2617-2224-2025-3(44)-6)**Чуб Ірина Вікторівна,**

аспірантка кафедри публічного адміністрування,
ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління
персоналом», 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2,
e-mail: irynachub7@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0004-5218-8102>

Chub Iryna Viktorivna,

Postgraduate Student at the Department of Public
Administration, Interregional Academy of Personnel
Management, 03039, Kyiv, 2, Frometivska Str., e-mail:
irynachub7@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0004-5218-8102>

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ КАТЕГОРІЇ «НАЦІОНАЛЬНА СТІЙКІСТЬ» У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Анотація. Стаття присвячена комплексному дослідженні категорії «національна стійкість» у публічному управлінні.

Мета статті – здійснити концептуалізацію категорії «національна стійкість» у публічному управлінні шляхом диференціації підходів та формулювання авторських дефініцій.

Наукова новизна. Охарактеризовано наукові підходи до дефініції «стійкість» та виявлено відсутність консенсусу щодо її розуміння. Визначено ключові характеристики, що формують концептуальне ядро національної стійкості та відрізняють її від інших видів. Зазначено, з огляду на системний підхід, національна стійкість є не просто спроможністю повертатися до попереднього стану, а цілісною функціональною властивістю системи, що забезпечує адаптацію, трансформацію і безперервність розвитку в умовах небезпеки. Виявлено, національна стійкість є засадничим компонентом національної безпеки, особливо в умовах сучасних безпекових викликів. Стійкість характеризує спроможність держави не тільки протистояти загрозам, проте й розвиватися, а також зберігати свою функціональність в умовах постійних викликів та загроз. Досліджено поняття національної стійкості у міжнародному контексті та виявлено, що воно інтегрує поняття добробуту та сталості з механізмами управління ризиками. Встановлено, підходи до визначення національної стійкості (резильєнтності) різняться в залежності від пріоритетів країни або організації проте всі вони об'єднані спільною ідеєю: здатність системи функціонувати та швидко відновлюватися після шоку.

Висновки. Висвітлено підходи до національної стійкості, які закріплені у нормативно-правових актах та акцентовано на її обов'язковій інтеграції в загальну архітектуру національної безпеки. Показано, що національна стійкість може бути розглянута під кутом інтегрованої, комплексної характеристики держави та суспільства. Вона полягає у здатності нації (держави та суспільства) ефективно протистояти гібридним загрозам (зокрема військовим, соціальним, економічним тощо), підтримувати життєдіяльність ключових систем військовим, економічним, соціальним та іншим загрозам, підтримувати життєздатність основних систем (управління, інфраструктура, оборона, економіка) та швидко відновлюватися після їх впливу, зберігаючи при цьому територіальну цілісність, суверенітет та демократичні цінності. Запропоновано авторську інтерпретацію розуміння національної стійкості, представлену у двох ключових вимірах, розмежовуючи за обсягом охоплення

та функціональним фокусом: широке розуміння, що охоплює системні та стратегічні аспекти (на рівні держави); вузьке розуміння, що фокусується на соціальному партнерстві та операційних (локальних) вимірах.

Ключові слова: національна стійкість, публічне управління, адаптивність, національна безпека, загрози, державне управління, інституційна спроможність.

CONCEPTUALIZATION OF THE CATEGORY «NATIONAL SUSTAINABILITY» IN PUBLIC ADMINISTRATION

Abstract. The article is devoted to a comprehensive study of the category of «national resilience» in public administration.

The purpose of the article is to conceptualize the category of “national resilience” in public administration by differentiating approaches and formulating author’s definitions.

Scientific novelty. The scientific approaches to the definition of «resilience» are characterized and the lack of consensus on its understanding is revealed. The key characteristics that form the conceptual core of national resilience and distinguish it from other types are determined. It is noted that, taking into account the systemic approach, national resilience is not simply the ability to return to the previous state, but an integral functional property of the system that ensures adaptation, transformation and continuity of development in conditions of danger. It is revealed that national resilience is a fundamental component of national security, especially in conditions of modern security challenges. Resilience characterizes the ability of the state not only to resist threats, but also to develop, as well as to maintain its functionality in conditions of constant challenges and threats. The concept of national resilience is studied in the international context and it is found that it integrates the concepts of well-being and sustainability with risk management mechanisms. It is established that approaches to defining national resilience vary depending on the priorities of the country or organization, but they are all united by a common idea: the ability of the system to function and quickly recover after a shock.

Conclusions. The approaches to national resilience are highlighted, which are enshrined in regulatory and legal acts and the emphasis is on its mandatory integration into the overall architecture of national security. It is shown that national resilience can be considered from the angle of an integrated, comprehensive characteristic of the state and society. It consists in the ability of a nation (state and society) to effectively resist hybrid threats (including military, social, economic, etc.), to support the vital activity of key systems against military, economic, social and other threats, to maintain the viability of basic systems (governance, infrastructure, defense, economy) and to quickly recover from their impact, while maintaining territorial integrity, sovereignty and democratic values. The author’s interpretation of the understanding of national resilience is proposed, presented in two key dimensions, distinguishing by scope and functional focus: a broad understanding that covers systemic and strategic aspects (at the state level); a narrow understanding that focuses on social partnership and operational (local) dimensions.

Key words: national resilience, public administration, adaptability, national security, threats, public administration, institutional capacity.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Незважаючи на визначення національної стійкості ключовою засадою сучасної безпекової політики України, у науковому дискурсі публічного управління досі відсутня єдина концептуалізація цієї категорії. Існуючі підходи часто є фрагментованими або обмежуються лише безпековим імперативом, ігноруючи багатовимірну сутність стійкості та її операційний вимір на рівні взаємодії влади та суспільства. Це створює методологічну прогалину та ускладнює розробку ефективних управлінських механізмів забезпечення функціональної безперерв-

ності держави в умовах гібридних загроз. Таким чином, існує нагальна потреба у чіткій диференціації підходів та формулюванні цілісної дефініції національної стійкості, адаптованої до завдань публічного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку суспільних відносин та управлінської науки особливої актуальності набуває дослідження категорії національна стійкість. Теоретичні та практичні аспекти цього феномену як складової ефективного публічного управління стали предметом поглибленого аналізу низки вітчизняних та зарубіжних науковців.

Зокрема, фундаментальні засади стійкості як універсальної концепції, адаптація цієї категорії до сфери державного управління та безпеки активно вивчалася такими дослідниками як В. Александров (Александров, 2022), К. Войтовський (Резнікова, 2021; Резнікова, Войтовський, 2024), Т. Герасимчук (Герасимчук, 2022), О. Князева, М. Іжа, К. Дядюра, Т. Пахомова, К. Домашевська (Князева, Іжа, Дядюра, Пахомова, Домашевська, 2025), З. Коваль (Коваль, 2021), Я. Лазебник (Лазебник, 2024), В. Ліпкан (Ліпкан, 2022), М. Назаров (Назаров, 2020), С. Пирожков, Н. Хамітов (Пирожков, Хамітов), Р. Плахотнюк (Плахотнюк, 2024), О. Резнікова (Резнікова, 2022; Резнікова, 2021; Резнікова, 2024), Г. Ситник, Г. Заворітня, А. Павлінець (Ситник, Заворітня, Павлінець, 2025), Ю. Уманців, Д. Шкуропадська (Уманців, Шкуропадська, 2023) та інші.

Попри значний доробок, питання комплексної концептуалізації національної стійкості саме як категорії публічного управління, що охоплює не лише безпекові, але й соціально-економічні та інституційні виміри, потребує подальшого уточнення.

Мета статті – здійснити концептуалізацію категорії «національна стійкість» у публічному управлінні шляхом диференціації підходів та формулювання авторських дефініцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концептуальна багатогранність поняття стійкості зумовлює її широку міждисциплінарну імплементацію та наявність значної варіативності у змістовному наповненні.

Попри концептуальну варіативність тлумачення стійкості, вона має відповідати єдиним вимогам й включати структурно-функціональну, адаптивну, екологічну стійкість. Одним із концептуальних різновидів стійкості є національна стійкість, яка на сучасному етапі активно імплементується у науковий та публіцистичний дискурс як базова характеристика української нації (Лазебник, 2024, с. 227).

У словнику з української мови дефініція «стійкість» характеризується здатністю об'єкта, системи, виведеної із стійкого стану, повертатися самостійно у цей стан; спроможність витримати зовнішній вплив, протидіяти чомусь (Бусел, 2005, с. 1393). Подане осмислення передбачає розгляд стійкості як атрибутивної характеристики системи, на противагу її онтологічній сутності, що полягає у здатності об'єкта підтримувати або регенерувати визначений стан.

У узагальненому вигляді термін «стійкість» визначається реакцією об'єкта реагувати на певні зовнішні подразники та адаптуватися до їхнього

впливу, зберігаючи при цьому свою функціональність без суттєвих втрат (Резнікова, 2022, с. 21).

Р. Плахотнюк визначає стійкість як здатність системи, організації або інфраструктури дієво функціонувати та відновлюватися після впливу різних загроз, подразників; вона включає не лише здатність витримувати критичні навантаження, проте й гарантувати безперервність ключових функцій у довготерміновій перспективі, навіть за настання критичних подій (Плахотнюк, 2024, с. 51).

Стійкість є показником кореляції між діапазоном імовірних небезпек та готовністю держави й суспільства до їхнього впливу.

В контексті системного підходу, стійкість визначається здатністю системи, суспільства чи організації адаптуватися до змін, ефективно протидіяти загрозам і швидко відновлюватися після кризових ситуацій (Князева, Іжа, Дядюра, Пахомова, Домашевська, 2025, с. 9).

Важливість стійкості пояснюється глибинними структурними детермінантами: а) стійкість виступає не лише як якість системи, але й як спосіб мислення і процес, притаманний місцевому рівню, що не може завчасно бути спроектований ззовні; б) як аналітика управління, стійкість кидає виклик існуючим правилам глобального управління зверху вниз і переорієнтовує його на роль «людини» та «регіональних структур» задля того, аби його зробити більш чутливим до потреб суспільства; в) стійкість неможливо зрозуміти, не досліджуючи де й як вона з'являється, зокрема, «не розпаковуючи «локальний домен порядку», аби побачити, як онтологічна незахищеність і відчуття безпечного та якісного життя можуть сприяти появі більш адаптивних систем управління» (Герасимчук, 2022, с. 20).

Таким чином, стійкість виходить за межі індивідуальної чи ситуативної реакції і стає фундаментальною характеристикою життєздатної системи, яка здатна не лише виживати, а й розвиватися в умовах постійних структурних змін та потрясінь.

Наукові підходи наразі не дійшли консенсусу щодо чіткої дефініції поняття «стійкість»: це система; це система забезпечення; це властивість системи; це характеристики політики національної безпеки; це готовність (Ліпкан, 2022).

Можна зазначити, що стійкість – система (особи, громади, держава) протистояти зовнішнім/внутрішнім загрозам, шокам та стресам, оперативно адаптуватися до змін і відновлювати сою функціональність.

На основі аналізу різних тлумачень терміну «стійкість» потрібно визначити основні харак-

теристики, які формують концептуальне ядро національної стійкості та відрізняють її від інших видів.

Основна відмінність полягає в тому, що національна стійкість, зважаючи на системний підхід, є не просто спроможністю повертатися до попереднього стану, а цілісною функціональною властивістю системи, що забезпечує адаптацію, трансформацію і безперервність розвитку в умовах небезпеки. Отже, її концептуальне підґрунтя формують наступні ключові риси:

1. Багатовимірність (комплексність). Національна стійкість є сукупністю взаємозалежних підсистем (економічна, соціальна, військова, політична), де труднощі в одній сфері негайно віддзеркалюються на інших.

2. Цілеспрямована адаптація (трансформація). Національна стійкість спланована на зміну акценту системи та її еволюцію у відповідь на довготермінові виклики (геополітичні шоки, кліматичні зміни та ін.).

3. Здатність до самоорганізації. Основна особливість, що відзначається можливістю системи оперативно мобілізувати ресурси й перерозподілити потреби без прямого втручання центрального управління, особливо в період криз.

4. Колективна свідомість (соціальна єдність). Стійкість нації неможливо зрозуміти без врахування її соціально-культурного виміру – згуртованості суспільства, а також його готовності підтримувати життєдіяльність держави.

О. Резнікова та К. Войтовський визначають «національну стійкість» як здатність держави й суспільства ефективно протидіяти загрозам будь-якого походження та характеру, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стає функціонування до, під час й опісля кризи, оперативно відновлюватися до бажаної рівноваги (Резнікова, Войтовський, 2021).

Мова йде про набуття державою, суспільством, організаціями, інституціями, іншими суб'єктами/об'єктами та відповідними організаційними, технічними, технологічними, операційними системами, які діють у межах окремої держави, певного набору якостей, необхідного для достатньо безпечного існування, сталого функціонування і розвитку в нечітких обставинах та підвищеного рівня ризиків, швидкого відновлення після знаходження у кризовій обстановці (Резнікова, 2022, с. 36).

У пропонованих визначеннях поняття «національна стійкість» слово «національна» означає приналежність не до відповідного етносу, а до конкретної держави. Поміж тим, дане поняття охоплює не тільки процеси, зв'язані з державою

як із політичним інститутом, його здатністю протистояти загрозам, проте має широкий спектр суспільних відносин та об'єктів (Резнікова, 2022, с. 36).

В. Ліпкан пропонує дефініцію «національна стійкість» розуміти як властивість національних систем, що визначає їх спроможність протистояти загрозам, прилаштовуватися до дії швидких змін геостратегічного ландшафту в звичайному режимі, безперервно функціонувати в період кризовий та надзвичайних ситуацій будь-якої природи, характеру й інтенсивності та відновлюватися після них до встановленого правовими актами рівня рівноваги при додержанні збереження безперервності процесу управління. Дослідник акцентує, що у свою чергу забезпечення національної стійкості, з огляду на існування і постійну присутність потенційних або наявних загроз, небезпек, вимагає не лише спроможності ним протистояти, однак й адаптуватися до постійної їх дії (Ліпкан, 2022).

На думку Г. Ситника, Г. Заворітньої та А. Павлінця соціальне явище, що маркують концептом «національна стійкість», поєднує спроможність держави та суспільства протистояти сучасним викликам, адаптуватися до кризових явищ та відновлювати свою функціональність. Водночас, науковці звертають увагу, що вона є засадничим компонентом національної безпеки, особливо в умовах російсько-української війни (Ситник, Заворітня, Павлінець, 2025, с. 221).

Отже, у сучасному розмінні національна стійкість є не просто здатністю протистояти (запобігати) негативним впливам або загрозам, а комплексний процес, що потребує: по-перше, постійної адаптації, тобто вміння прилаштовуватися до безперервного та непевного характеру загроз, встановлюючи прийнятний рівень трансформацій для системи; по-друге, державної незалежності (у визначенні слова «національний» фокус уваги часто зміщується із етнічної приналежності на приналежність до конкретної держави, що відображає роль держави як політичного інституту); по-третє, комплексного розвитку, зокрема забезпечення стійкості, зі свого боку, потребує цілісної оптимізації механізмів управління і формування стійкого потенціалу щодо швидкого відновлення, збереження цілісності головних систем держави.

На підставі викладеного, стійкість характеризує спроможність держави не тільки протистояти загрозам, проте й розвиватися, а також зберігати свою функціональність в умовах постійних викликів та загроз.

Змістовна наповнюваність концептуальних підходів до національної стійкості та особливостей її забезпечення зводиться до: системно-синергетичного, в межах якого стійкість держави аналізується як система, здатна адаптуватися до змін зовнішнього/внутрішнього середовища; політико-інституційного, який акцентує на вимозі формування ефективних інституційних структур щодо забезпечення національної стійкості; інформаційно-сміслового, що фокусує на важливості захисту інформаційного простору; інституційно-цивілізаційного, базисом якого є розуміння визначальної ролі історії, соціальних традицій, культури, інститутів держави стосовно забезпеченні національної стійкості (Ситник, Загорітня, Павлінець, 2025, с. 216; 221).

Спостерігається зростання кількості політичних документів, що стосуються питання національної стійкості, опублікованих різними організаціями та країнами (табл. 1.). Згідно з цими визначеннями, національна стійкість інтегрує поняття добробуту та сталості з механізмами управління ризиками. Потреба в цьому управлінні викликає як відповідь на необхідність країн

ефективно протистояти безпековим викликам (тероризм, фінансові кризи) та природним катастрофам, що почастишали внаслідок кліматичних змін.

Принцип стійкості закладений у статті 3 Північноатлантичного договору: «Для більш ефективного досягнення цілей цього Договору Сторони, окремо та спільно, шляхом постійної та ефективної самопомогі та взаємодопомогі, підтримуватимуть та розвиватимуть свою індивідуальну та колективну здатність протистояти збройному нападу» (The North Atlantic Treaty Washington D.C 4 April 1949). Зокрема, стаття 3 допомагає НАТО надати засоби щодо здійснення своїх основних завдань, зокрема стримування й оборони.

Стійкість у аспекті НАТО стосується спроможності готуватися до потрясінь і збоїв, протистояти їм та, відповідно, реагувати на них і швидко після них відновлюватися. Зміцнення стійкості першорядно є національною відповідальністю, але намагання окремих членів Північноатлантичного Альянсу теж роблять НАТО сильнішим загалом. Члени Західного військового блоку можуть підвищити свою стійкість

Таблиця 1

Концептуальна різноманітність національної стійкості (у міжнародному контексті)

Організація	Визначення
Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР)	здатність домогосподарств, громад та країн поглинати потрясіння та відновлюватися після них, одночасно позитивно адаптуючи та трансформуючи свої структури та засоби життя в умовах довгострокових стресів, змін та невизначеності; стійкість полягає у вирішенні першопричин криз, одночасно зміцнюючи можливості та ресурси системи для подолання ризиків, стресів та потрясінь;
Міністерство міжнародного розвитку Великої Британії (DFID)	здатність країн, громад та домогосподарств керувати змінами, підтримуючи або змінюючи рівень життя в умовах потрясінь чи стресів, не ставлячи під загрозу свої довгострокові перспективи
Агентство США з міжнародного розвитку (USAID)	здатність людей, домогосподарств, громад, країн та систем пом'якшувати, адаптуватися та відновлюватися після потрясінь та стресів таким чином, щоб зменшити хронічну вразливість та сприяти інклюзивному зростанню
Доктрина Стратегії національної безпеки, США	здатність протистояти навмисним нападкам, аваріям, стихійним лихам, а також нетрадиційним стресам, потрясінням та загрозам економіці та демократичній системі та швидко відновлюватися після них
Національна стратегія стійкості США (2025)	здатність готуватися до загроз та небезпек, адаптуватися до змінних умов, а також протистояти несприятливим умовам та збоям і швидко відновлюватися після них
Австралія	захист суверенітету з одночасним захистом активів, інфраструктури та інституцій; здатність нації протистояти, реагувати та відновлюватися після потрясінь, будь то економічні, кібернетичні, стихійні лиха, соціальна згуртованість, фізичні атаки чи загрози демократичному процесу
Канада	здатність системи, спільноти чи суспільства адаптуватися до порушень, що виникають внаслідок ризиків, та наполегливість, відновлення чи зміни для досягнення та підтримки прийняттого рівня функціонування
Велика Британія	здатність Сполученого Королівства (нації) передбачати, оцінювати, запобігати, пом'якшувати, реагувати та відновлюватися після стихійних лих й навмисних атак, геополітичної нестабільності, спалахів хвороб, а також інших руйнівних подій, надзвичайних ситуацій цивільного спрямування чи загроз способу життя (UK National Resilience Strategy)
Ізраїль	здатність населення справлятися з щоденними переслідуваннями з боку терористичних груп та екзистенційною загрозою військового вторгнення

Джерело: [16; 19; 20; 23; 24; 25; 27; 28].

шляхом розвитку національного оборонного потенціалу, гарантованого доступу до критично важливої інфраструктури та формування резервних планів у разі кризових ситуацій. Щодо стримування, протидії або відновлення після загроз у цивільному секторі продуктивні дії потребують чітких планів (заходів) реагування, що встановлені завчасно та відпрацьовуються на регулярній основі (Resilience, civil preparedness and Article 3).

Отже, національна стійкість – це широкий діапазон методів і ресурсів, за допомогою яких держави протистоять своїм викликам. Це включає готовність нації стримувати катастрофу та підтримувати свої соціальні функції адаптивним чином; ступінь, до якої постраждала національна спільнота може реагувати на катастрофу відповідно до її серйозності та масштабів; здатність постраждалої спільноти відновлюватися від найнижчої точки функціональності, досягнутої під час катастрофи, до свого нормального – або навіть покращеного – рівня функціонування. Фактично, національна стійкість, по суті, є рухом «вперед» – здатністю нації перетворити кризу на успіх.

Виходячи з праць закордонних учених, сутність національної стійкості зводиться до:

- комплексної здатності запобігати людським й економічним втратам, спричиненим стихійними лихам; це консенсусний показник щодо характеристики здатності держави протистояти стихійним лихам (Jianping, Jiaxin, Weilan, 2023);

- форма імунітету, спроможність системи захищати себе від певних загроз, в першу чергу завдяки фізичній і психічній витривалості (Mentges, Halekotte, Schneider, Demmer, Lichte, 2023);

- найважливішою характеристикою стійкості є здатність людини, громади або нації відновлюватися, адаптуватися і пристосовуватися до реальності, яка змінюється; не дивлячись на посилену увагу до стійкості зі сторони політиків та науковців, не існує «золотого стандарту» або набору рекомендацій (Zigdon, Lavenda, Lewin, 2025);

- здатність нації відновлюватися, адаптуватися, функціонувати та позитивно розвиватися в умовах інтенсивного негативного впливу чи кризи; багатовимірною концепцією, що відображає поняття всеохоплюючої безпеки, включаючи виміри від політичних, соціальних і когнітивних аспектів до економічної, кібер- та фізичної безпеки (приміром захист критичної інфраструктури). Вона потребує, узгодженості та синергії

між зацікавленими сторонами, особливо державою і громадянським суспільством (RKK ICDS).

Таким чином, підходи до визначення національної стійкості (резильєнтності) різняться в залежності від пріоритетів країни чи організації. Не існує єдиного універсального визначення, але вони всі об'єднанні спільною ідеєю: здатність системи функціонувати та швидко відновлюватися після шоку.

Власне, в сучасному світі справжня національна стійкість є стратегією недопущення переростання викликів у загрози, а загроз – у кризи. Проте, це є певним ідеалом і рано або пізно кризові явища здатні з'явитися у будь-якій державі. Тому, національна стійкість – це і здатність ефективно відновлюватися після криз (Пирожков С., Хамітов).

С. Пирожков та Н. Хамітова зазначають, що національна стійкість країни, це є така стратегія її існування, коли вона спроможна зберігати рівновагу розвитку та вдало відповідати на зовнішні та внутрішні виклики, протистояти загрозам і кризам, мало того – стараннями політичної та інтелектуальної еліти своєчасно передбачати й раціонально реагувати на них задля гідної самореалізації та гуманістичного розвитку людини, що їх держава забезпечує у спільних діях із громадянським суспільством (Пирожков, Хамітов).

На думку Т. Герасимчука, стійкість України – це здатність до протистояння, адаптації та до відновлення задля збереження суверенітету, територіальної цілісності, перемоги над ворогом, спроможність до реалізації європейського вибору. Стійкість є обов'язковою умовою протидії збройній агресії російської федерації та єднальним компонентом системи відносин між Україною та ЄС. Для України – це екзистенційна війна, перемога в якій зумовлена національною стійкістю та міжнародною підтримкою, здатністю держави й суспільства протистояти та швидко відновлюватися. В Україні за умов загрози екзистенційним цінностям, зокрема таким як демократія, права людини, свобода, гідність, незалежність, воля, об'єдналася політична нація, сформувалася солідарна модель захисту держави. Стійкість є основою для відбудови та відновлення Української держави, а відбудова забезпечує стійкість (Герасимчук, 2022, с. 24).

Концептуально національна стійкість України зводиться до правових положень, які регулюють стратегію протидії безпековим загрозам і викликам. Досягнення стійкості обумовлює цілісну перебудову системи управління державою, зміцнення сил оборони, стимулювання

національної економіки та інфраструктури, а також мобілізацію громадянського суспільства. Одним з основних векторів зміцнення національної стійкості є інституціоналізація ефективної взаємодії між державними та недержавними інституціями. Підґрунтям стійкості є міжгалузеве взаємодія – на стратегічному оперативному, тактичному та територіальному рівнях (Герасимчук, 2022, с. 24).

Концепт національної стійкості, як відмічає М. Назаров, полягає в інституціоналізації партнерських відносин між державними інститутами й громадянським сектором. Дослідник акцентує, що основний компонент досліджуваної стійкості – соціальна довіра й здатність суспільства до самоорганізації, яка надає змогу ефективно мінімізувати втрати, гарантувати швидке відновлення в період криз (Назаров, 2020, с. 68). Таким чином, зазначена ідея зводиться до того, що національна стійкість – партнерський механізм виживання і відновлення, що працює завдяки суспільній довірі, а також самоорганізації громадян.

Доцільно навести позицію В. Ліпкана, що основним призначенням національної стійкості є формування резервних можливостей та спроможностей щодо безумовної реалізації національних інтересів, культивування національних цінностей. Головним вважається є не плутати цілкове призначення, мету та в цілому місію даної системи, а визначальне відчуття запит суспільства та державних інституцій, а також інституцій громадянського суспільства саме в запиті впровадження концепції національної стійкості прямо в такий конфігурації, яка необхідна саме національній соціальній системі, а не третім зацікавленим сторонам, що здійснюють діяльність на території України, проте їх не завжди збігаються з інтересами Української держави (Ліпкан, 2022).

Отже, актуалізується питання пріоритетності запровадження концептуальних основ стійкості (резильєнтності). Це положення визначає ключові орієнтири, які оптимально задовольняють поточні та перспективні запити національної безпеки в короткостроковій і довгостроковій часовій площині. Відтак, кожен структурний елемент геополітики має бути переосмислений у межах галузевих (секторальних) стратегій через призму стійкості.

Набуття стійкості системою, суб'єктом є результат відповідного процесу, що не має завершення. Значущість рівня стійкості характеризується сукупністю специфічних чинників, що властиві саме цьому рівню. Тому формування національної стійкості вважається багатоскла-

довим процесом, який діє у економічній, суспільно-політичній, фінансовій, екологічній та інших сферах. Сучасні неоголошені гібридні війни несуть нові загрози, що потребують формування інноваційних механізмів реагування. Ці механізми потрібні задля досягнення національної стійкості (Коваль, 2021, с. 109).

З огляду на полісемію та багатоаспектність поняття національна стійкість у науковому дискурсі, для системного дослідження необхідно верифікувати офіційне (державне) тлумачення та ключові компоненти цієї категорії.

Діюча Стратегія національної безпеки України ґрунтується на трьох головних засадах – стримуванні, залученні та стійкості. Відповідно, стійкість визначена як «здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпечового середовища й підтримувати стале функціонування, зокрема шляхом мінімізації зовнішніх і внутрішніх уразливостей». Впровадження національної системи стійкості включено до першорядних завдань (Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020).

Головним правовим актом у сфері національної стійкості є Концепція забезпечення національної системи стійкості. У цьому документі поняття національна стійкість визначено як «здатність держави і суспільства ефективно протистояти загрозам будь-якого походження і характеру, адаптуватися до змін безпечового середовища, підтримувати стале функціонування, швидко відновлюватися до бажаної рівноваги після кризових ситуацій» (Указ Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021).

До основних складових національної стійкості відносять: адаптивність, спроможність чинити опір (опірність), спроможність до мінімально належного функціонування в умовах криз (стабільність) та здатність до відновлення після кризи (відновлювальність). Забезпечення означених компонентів критично важливе щодо життєздатності держави та її здатності до сталого розвитку в сучасному, мінливому світі. Необхідно розуміти: національна стійкість має інтегруватися у систему забезпечення національної безпеки (Александров, 2022, с. 27–28).

Концепт національної стійкості набув стратегічного значення та офіційного статусу в державній політиці України. Відповідно до чинного законодавства, національна стійкість формально визначена та підлягає обов'язковій інтеграції в загальну архітектуру національної безпеки. Метою такої інтеграції є гарантування стабільності функціонування та розвитку держави в умовах актуальних загроз, криз.

Можемо засвідчити, що національна стійкість може бути розглянута під кутом інтегрованої, комплексної характеристики держави та суспільства. Вона полягає у здатності нації (держави та суспільства) ефективно протистояти гібридним загрозам (зокрема військовим, соціальним, економічним тощо), підтримувати життєдіяльність ключових систем військовим, економічним, соціальним та іншим загрозам, підтримувати життєздатність ключових систем (управління, інфраструктура, оборона, економіка) та швидко відновлюватися після їх впливу, зберігаючи при цьому територіальну цілісність, суверенітет та демократичні цінності.

Національну стійкість доцільно розуміти у двох ключових вимірах, розмежовуючи їх за критерієм обсягу охоплення та функціонального фокусу:

- у широкому розумінні як комплексну інтегровану здатність держави та суспільства, що стратегічно організована системою публічного управління, ефективно протистояти кризовим явищам і загрозам, оперативно адаптуватися та швидко відновлювати функціональну цілісність ключових сфер, забезпечуючи при цьому безперервність їхньої діяльності (охоплює системні, стратегічні аспекти);

- у вузькому розумінні як механізм, який забезпечує операційну ефективність виживання та відновлення держави у кризових умовах, імплементуючи при цьому інституціоналізовану взаємодію між суб'єктами публічного управління, приватного сектору та громадянського суспільства, (фокусує на соціально-партнерських та операційних механізмах).

Ю. Уманців та Д. Шкуропадська характеризують національну стійкість держави трьома основними можливостями: по-перше, безперервно функціонувати, адаптуватися до негативних впливів і змін умов; по-друге, витримувати неочікувані удари; по-третє, швидко відновлюватися від руйнівних наслідків явищ або дій будь-якого спрямування до бажаного балансу [Уманців, Шкуропадська, 2023, с. 17].

Національна стійкість стосується здатності країни готуватися до широкого кола викликів, включаючи стихійні лиха, економічні кризи, пандемії, кібератаки та геополітичні конфлікти, протистояти їм, адаптуватися до них та відновлюватися після них. Вона охоплює силу та гнучкість систем, інституцій та громад держави, щоб витримувати негаразди та виходити з них сильнішими.

Власне, національна стійкість полягає у стійкості та адаптивності. Вона включає не тільки

подолання кризи, проте й уроки з неї задля оптимізації майбутніх дій. Дана концепція об'єднує різні виміри, зокрема такі як інфраструктура, економічна стабільність, соціальна згуртованість та управління.

У контексті сучасних наукових парадигм, національна стійкість трактується як комплексна, динамічна властивість національної системи. Вона визначається інтегральною складовою національної безпеки та ключовим пріоритетом публічного управління. Досягнення цього стану забезпечується через синергетичну взаємодію та адаптацію всіх елементів суспільства і держави, а також безперервне й ефективне функціонування критичної інфраструктури в умовах постійного тиску та загроз.

В умовах глобальної непередбачуваності, актуальність та пріоритетність національної стійкості істотно зростає. Такі події, як пандемія COVID-19, кліматичні катастрофи, та ескалація геополітичних процесів, підкреслили імператив для держав формувати проактивну політику та мінімізувати економічні збитки. Це є фундаментальною передумовою для забезпечення довгострокової стабільності та безпеки нації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На основі системного підходу виявлено, що національна стійкість є не просто здатністю повертатися до попереднього стану, а комплексною функціональною властивістю системи, яка забезпечує адаптацію, трансформацію та безперервність розвитку перед загрозою. Її концептуальну основу формують такі ключові риси як багатовимірність, цілеспрямована адаптація (трансформація), спроможність до самоорганізації та суспільна свідомість (соціальна єдність).

Національну стійкість запропоновано розуміти у двох основних вимірах, розмежовуючи їх за критерієм обсягу охоплення та функціонального фокусу як: 1) комплексну інтегровану здатність держави та суспільства, що стратегічно організована системою публічного управління, ефективно протистояти кризовим явищам і загрозам, оперативно адаптуватися та швидко відновлювати функціональну цілісність ключових сфер, забезпечуючи при цьому безперервність їхньої діяльності (у широкому розумінні); 2) механізм, який забезпечує операційну ефективність виживання та відновлення держави у кризових умовах, імплементуючи при цьому інституціоналізовану взаємодію між суб'єктами публічного управління, приватного сектору та громадянського суспільства (у вузькому розумінні). Така диференціація дозволяє охопити як стратегічний (системний), так і тактичний

(соціально-партнерський) виміри, забезпечуючи глибокий та комплексний аналіз феномену національної стійкості.

Подальші наукові напрями будуть спрямовані на дослідження ефективності нормативно-правових механізмів (законів, стратегій, програм) у забезпеченні стійкості, а також організаційної культури та спроможності органів публічного управління до швидкої адаптації та трансформації в умовах криз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ: —

1. Александров В. К. Основні наукові підходи щодо публічного управління забезпечення національної стійкості України. *Наукові перспективи*. № 9(27). 2022. С. 21–34.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад, і голов, ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
3. Герасимчук Т. Ф. Національна стійкість як детермінанта європейської інтеграції України. *Науковий журнал «Політику»*. Вип. 4. 2022. С. 18–28.
4. Князева О. В., Іжа М. М., Дядюра К. О., Пахомова Т. І., Домашевська К. О. Стійкість до небезпечових викликів: український та європейський контекст: навч. посібник / О.В. Князева, М.М. Іжа, К.О. Дядюра, Т.І. Пахомова, К.О. Домашевська. Одеса: НУ «Одеська політехніка», 2025. 175 с.
5. Коваль З. Система стійкості держави та національної безпеки: інформаційно-психологічний аспект. *Актуальні проблеми державного управління*. № 1(82). 2021. С. 105–111.
6. Лазебник Я. Концепція національної стійкості: український контекст. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2024. Вип. 56. С. 223–228. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.56.25>
7. Ліпкан В. А. Національна стійкість як новітній концепт геостратегічного ландшафту. *GOAL*. 2022. URL: <https://goal-int.org/natsionalna-stij-kist-yak-novitnij-kontsept-geostrategichnogo-land-shaftu/>
8. Назаров М. С. Національна стійкість України: від концептуальних засад до практичної реалізації. *Науковий журнал «Політикус»*. Вип. 2. 2020. С. 64–69.
9. Пирожков С., Хамітов Н. Національна стійкість заради незалежності і розвитку України. НАПНУ. URL: https://naps.gov.ua/ua/press/about_us/2413/
10. Плахотнюк Р. В. Забезпечення стійкості критичної інфраструктури в Україні в умовах сучасних викликів. *Економічний простір*. № 195. 2024. С. 47–54. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.195.47-54>
11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>
12. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості»: Указ Президента України від 27 вересня 2021 року № 479/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text>
13. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища: монографія. Київ: НІСД, 2022. 456 с.
14. Резнікова О. О., Войтовський К. Є. Проблема термінологічної невизначеності у сфері розбудови національної стійкості. НІСД. 2021. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-01/az-7-gloss-060121_5.pdf
15. Ситник Г. П., Заворітня Г. П., Павлінець А. В. Національна стійкість як наукова категорія та пріоритети суб'єктів публічного управління щодо її забезпечення. *Наукові інновації та передові технології*. Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка». № 2(42). 2025. С. 211–223.
16. Термінологічний словник-довідник у сфері національної стійкості / Упорядники: О. О. Резнікова, К. Є. Войтовський. Київ: НІСД, 2024. 80 с. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-book.2024.01>
17. Уманців Ю., Шкурпадська Д. Національна стійкість України в умовах воєнного стану. *Scientia fructuosa*. № 151. № 5. 2023. С. 4–19. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2023\(151\)01](https://doi.org/10.31617/1.2023(151)01)
18. A Route to National Resilience: Building Whole-of-Society Security in Ukraine. RKK ICDS. URL: <https://icds.ee/en/a-route-to-national-resilience-building-whole-of-society-security-in-ukraine/>
19. A Shoal Group Report: Australia and a plan for national resilience. National Resilience. SHOAL. URL: <https://shoalgroup.com/national-resilience/>
20. Barnea R, Weiss Y, Shemer J. Health: an essential component of national resilience. *Journal of Global Health Reports*. № 4. 2020. DOI:10.29392/001c.14134
21. Jianping Li, Jiaxin Yuan, Weilan Suo. National resilience assessment and improvement based on multi-source data: Evidence from countries along the belt and road. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. Vol. 93. 2023. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212420923002649>
22. Mentges A., Halekotte L., Schneider M., Demmer T., Lichte D. A resilience glossary shaped by context: reviewing resilience-related terms for critical infrastructures. *Int. J. Disaster Risk Reduct.*, № 96. 2023. DOI: 10.1016/j.ijdr.2023.103893
23. National resilience strategy: A Vision for a More Resilient Nation. January 2025. URL:

- <https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2025/01/National-Resilience-Strategy.pdf>
24. National Resilience: Developing a Whole of-Society Response. URL: <https://knowledge.csc.gov.sg/ethos-issue-10/national-resilience-developing-a-whole-of-society-response/>
 25. National Security Strategy of the United States of America. The White House; 2017.
 26. Resilience, civil preparedness and Article 3. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_132722.htm?selectedLocale=en
 27. Resilience. April 13, 2019. USAID. URL: <https://www.usaid.gov/east-africa-regional/resilience>
 28. Risk and Resilience. April 13, 2019. OECD. URL: <http://www.oecd.org/development/conflict-fragility-resilience/risk-resilience/>
 29. The North Atlantic Treaty Washington D.C 4 April 1949. NATO. URL: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm
 30. Zigdon A., Lavenda O., Lewin E. National resilience: Development and validation of a new four-dimensional model for disaster preparedness assessment. *Journal of Safety Science and Resilience*. № 7. 2025. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666449625000623> DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jnlssr.2025.100228>
 31. Kotsur, Vitalii, et al. Security issues on the european continent in conditions of russia's aggression against Ukraine. *Revista de gestão social e ambiental*, 2023, 17.6, 1–12.
 6. Lazebnyk, Ya. (2024). Kontseptsiiia natsionalnoi stiikosti: ukrainskyi kontekst [The concept of national resilience: the Ukrainian context]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filos.-politolog. studii*, 56, 223–228. DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.56.25> [in Ukrainian].
 7. Lipkan, V. A. (2022). Natsionalna stiikist yak novitnii kontsept heostratichnoho landshaftu [National Resilience as a New Concept in the Geostrategic Landscape]. GOAL. Retrieved from: <https://goal-int.org/natsionalna-stiikist-yak-novitnij-kontsept-geostratichnoho-landshaftu/> [in Ukrainian].
 8. Nazarov, M. S. (2020). Natsionalna stiikist Ukrainy: vid kontseptualnykh zasad do praktychnoi realizatsii [National Resilience of Ukraine: From Conceptual Principles to Practical Implementation]. *Naukovyi zhurnal «Politykus»*, 2, 64–69. [in Ukrainian].
 9. Pyrozhkov, S., & Khamitov, N. (n. d.). Natsionalna stiikist zarady nezalezhnosti i rozvytku Ukrainy [National stability for the independence and development of Ukraine]. NAPNU. Retrieved from: https://naps.gov.ua/ua/press/about_us/2413/ [in Ukrainian].
 10. Plakhotniuk, R. V. (2024). Zabezpechennia stiikosti krytychnoi infrastruktury v Ukraini v umovakh suchasnykh vyklykiv [Ensuring the resilience of critical infrastructure in Ukraine in the face of modern challenges]. *Ekonomichnyi prostir*, 95, 47–54. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.195.47-54> [in Ukrainian].
 11. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14 veresnia 2020 roku «Pro Stratehiiu natsionalnoi bezpeky Ukrainy» : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 14 veresnia 2020 roku № 392/2020. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>
 12. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 20 serpnia 2021 roku «Pro zaprovadzhennia natsionalnoi systemy stiikosti» : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 27 veresnia 2021 roku № 479/2021. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text>
 13. Reznikova, O. O. (2022). Natsionalna stiikist v umovakh minlyvoho bezpekovooho seredovyscha [National Resilience in a Changing Security Environment]. Kyiv : NISD. [in Ukrainian].
 14. Reznikova, O. O., & Voitovskyi, K. Ye. (2021). Problema terminologichnoi nevyznachenosti u sferi rozbudovy natsionalnoi stiikosti [The problem of terminological uncertainty in the field of building national resilience]. NISD. Retrieved from: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-01/az-7-gloss-060121_5.pdf [in Ukrainian].
 15. Sytnyk, H. P., Zavoritnia, H. P., & Pavlinets, A. V. (2025). Natsionalna stiikist yak naukova katehoriia ta priorytety subiektiv publicznego upravlinnia shchodo yii zabezpechennia [National sustainability as a scientific category and priorities of public administration entities regarding its provision]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii. Seriiia «Upravlinnia ta administruvannia», Seriiia «Pravo», Seriiia «Ekonomika», Seriiia «Psykholohiia», Seriiia «Pedahohika»*, 2(42), 211–223. [in Ukrainian].

REFERENCES:

1. Aleksandrov, V. K. (2022). Osnovni naukovy pidkhody shchodo publicznego upravlinnia zabezpechennia natsionalnoi stiikosti Ukrainy [Main scientific approaches to public administration to ensure national sustainability of Ukraine]. *Naukovi perspektyvy*, 9(27), 21–34. [in Ukrainian].
2. Busel, V. T. (Ed.). (2005). Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Large Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language] K.; Irpin: VTF «Perun». [in Ukrainian].
3. Herasymchuk, T. F. (2022). Natsionalna stiikist yak determinanta yevropeiskoi intehtatsii Ukrainy [National stability as a determinant of Ukraine's European integration]. *Naukovyi zhurnal «Polityku»*, 4, 18–28. [in Ukrainian].
4. Kniazieva, O. V., Izha, M. M., Diadiura, K. O., Pakhomova, T. I., & Domashevska, K. O. (2025). Stiikist do nebezpekovykh vyklykiv: ukrainskyi ta yevropeyskyi kontekst [Resilience to risk challenges: Ukrainian and European context] Odesa: NU «Odeska politekhnika». [in Ukrainian].
5. Koval, Z. (2021). Systema stiikosti derzhavy ta natsionalnoi bezpeky: informatsiino-psykholohichni aspekt [The system of state stability and national security: information and psychological aspect]. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia*, 1(82), 105–111. [in Ukrainian].

16. Reznikova, O. O., & Voitovskyi, K. Ye. (Ed.). (2024). Terminolohichniy slovnyk-dovidnyk u sferi natsionalnoi stiikosti [Terminological dictionary-reference in the field of national resilience] Kyiv : NISD. DOI: <https://doi.org/10.53679/NISS-book.2024.01> [in Ukrainian].
17. Umantsiv, Yu., & Shkuropadska, D. (2023). Natsionalna stiikist Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [National stability of Ukraine under martial law]. *Scientia fructuosa*, 151, 5, 4–19. DOI: [https://doi.org/10.31617/1.2023\(151\)01](https://doi.org/10.31617/1.2023(151)01). [in Ukrainian].
18. A Route to National Resilience: Building Whole-of-Society Security in Ukraine. RKK ICDS. Retrieved from: <https://icds.ee/en/a-route-to-national-resilience-building-whole-of-society-security-in-ukraine/>
19. A Shoal Group Report: Australia and a plan for national resilience. National Resilience. SHOAL. Retrieved from: <https://shoalgroup.com/national-resilience/>
20. Barnea, R, Weiss, Y, Shemer, J. (2020). Health: an essential component of national resilience. *Journal of Global Health Reports*, 4. DOI:10.29392/001c.14134
21. Jianping, Li, Jiabin, Yuan, Weilan, Suo. (2023). National resilience assessment and improvement based on multi-source data: Evidence from countries along the belt and road. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 93. Retrieved from: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212420923002649>
22. Mentges, A., Halekotte, L., Schneider, M., Demmer, T., & Lichte, D. (2023). A resilience glossary shaped by context: reviewing resilience-related terms for critical infrastructures. *Int. J. Disaster Risk Reduct*, 96. DOI: 10.1016/j.ijdr.2023.103893
23. National resilience strategy: A Vision for a More Resilient Nation. January 2025. Retrieved from: <https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2025/01/National-Resilience-Strategy.pdf>
24. National Resilience: Developing a Whole of-Society Response. Retrieved from: <https://knowledge.csc.gov.sg/ethos-issue-10/national-resilience-developing-a-whole-of-society-response/>
25. National Security Strategy of the United States of America. The White House; 2017.
26. Resilience, civil preparedness and Article 3. NATO. Retrieved from: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_132722.htm?selectedLocale=en
27. Resilience. (2019, April 13). USAID. Retrieved from: <https://www.usaid.gov/east-africa-regional/resilience>
28. Risk and Resilience. (2019, April 13). OECD. Retrieved from: <http://www.oecd.org/development/conflict-fragility-resilience/risk-resilience/>
29. The North Atlantic Treaty Washington D.C (1949, April 4). NATO. Retrieved from: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm
30. Zigdon, A., Lavenda, O., & Lewin, E. (2025). National resilience: Development and validation of a new four-dimensional model for disaster preparedness assessment. *Journal of Safety Science and Resilience*, 7. Retrieved from: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2666449625000623> DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jnlssr.2025.100228>
31. Kotsur, V., Kuprii, T., Semenets-Orlova, I., Skliar, N., Drakokhrust, T., & Berezovska-Chmil, O. (2023). Security issues on the european continent in conditions of russia's aggression against Ukraine. *Revista de Gestão Social e Ambiental*, 17(6), 1–12.

Дата надходження статті: 10.10.2025

Дата прийняття статті: 20.11.2025

Опубліковано: 26.12.2025